

**ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐԻ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅԱՆ ԸՆԿԱԼՄԱՆ ԴԵՐՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ
ԾՐԱԳՐԵՐԻՆ ՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՅՆԵՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ**

Կամիար Համիդոեզա

*Երևանի պետական համալսարան,
մանկ. ամբիոնի ասպիրանտ*

Համառոտ ներածական: Անձի մոտիվացման վրա մեծ ազդեցություն ունեցող գործոններից մեկը սեփական կարողությունների և ունակությունների, գործունեության արդյունավետության վերաբերյալ ունեցած ընկալումն է:

«Անձի արդյունավետություն» և «Ուժի դաշտ» («Հոգեբանական դինամիկ դաշտ») տեսությունների համաձայն՝ մեծահասակները արդի աշխարհի և նրա առեղծվածի փոփոխությունների հետ ուղիղ հարադրակցվելիս և դրանց հետ հարմարվելու համար ունենում են սեփական կարողության հետ կապված մտահոգություններ և անապահովության ու անհանգստության զգացողություն, ապրում: Այսպիսի պայմաններում խաթարվում են նրանց պատկերացումները սեփական անձի վերաբերյալ, և նրանք կորցնում են իրենց ինքնավստահությունը, իսկ անապահովության և անարժանավորության զգացողությունները հանգում են սովորելու մոտիվացիայի թուլացմանը: Ցավոք, մեծահասակները հաճախ բացասական ընկալում ունեն իրենց ուսումնառության կարողության մասին, մինչդեռ մարդը ցանկացած տարիքում էլ ունակ է սովորելու: Մեծահասակները ևս, ինչպես մարդկանց մյուս խմբերը, կարողունակ են սովորել, ինչպես նաև կիրառել նորագույն տեխնոլոգիաներ:

Բանալի բառեր: Մեծահասակների կրթություն, ուսման մոտիվացիա, ուսումնառության կարողություն, ուսումնական ծրագրեր ու դասընթացներ, մեծահասակների ընկալում, անձի արդյունավետության տեսություն, ուժի դաշտի տեսություն:

Հիմնախնդիրը: Ժամանակակից աշխարհի փոփոխություններին ու կարիքներին համընթաց և հասարակության կայուն զարգացման ապահովման ուղղությամբ անհրաժեշտ է, որ մարդկանց գիտելիքները, կարողություններն ու հմտությունները շարունակաբար թարմացվեն ու ընդլայնվեն կյանքի ընթացքում, հետևաբար մեծահասակների կրթության հարցերն առավել մեծ նշանակություն են ձեռք բերել բոլոր երկրներում: Մեծահասակների կրթությունն արժեքավոր ներդրում է սոցիալ-տնտեսական և մշակութային զարգացման ուղղությամբ, սակայն առկա են մի շարք դժվարություններ ու խոչընդոտներ, որոնցից է մեծահասակների շրջանում մոտիվացիայի, ձգտումի ու շահագրգռվածության պակասը:

Հոդվածի նպատակը: Մեր հետազոտության նպատակն է ուսումնասիրել մեծահասակների ուսումնառության առանձնահատկությունները, հատկապես ուսումնական ծրագրերին մասնակցելու խոչընդոտները, անձնական ներուժի, ուսման կարողության մասին մեծահասակի ընկալման ազդեցությունը նրա ուսումնական մոտիվացիայի և ձգտումի վրա:

Հիմնախնդրի վերաբերյալ գրականության վերլուծություն: Անձի մոտիվացիաների ու դրդապատճառների մասին հոգեբանական հետազոտությունները կարևոր տեսական հիմք են ապահովում մեր կողմից ուսումնասիրվող խնդրի՝ մեծահասակների ուսումնառության մոտիվացիաների քննման ու ճանաչման համար:

Սոցիալ-կոգնիտիվ տեսության հիմնադիր Ալբերտ Բանդուրայի (1925-1988 թթ.) «Անձի արդյունավետության» հայեցակարգի համաձայն՝ «անձի արդյունավետությունը» և որոշակի իրավիճակում հաջողության հասնելու համոզմունքը մեծապես ազդում են տվյալ անձի մտածողության, վարքի ու հույզերի վրա և կանխորոշում նրա քայլերն ու գործողությունները [4, էջ 36]:

«Ուժի դաշտի» («Հոգեբանական դինամիկ դաշտի») տեսության հիմնադիր Կուրտ Լևինի (1890-1947թթ.) հայեցակարգի համաձայն՝ առկա վիճակից դեպի ցանկալի վիճակ շարժվելու համար նպաստող և արգելակող ուժերի փոխներգործության արդյունքում է որոշվում շարժման ուղղությունը [2, էջ 216]: Ելնելով այս տեսության դրույթներից՝ կարող ենք ասել, որ մեծահասակներն այն դեպքում կմասնակցեն ուսումնական դասընթացներին ու ծրագրերին, եթե համոզված լինեն, որ կարող են սովորել և սովորածը ներդնել անձնական կարիքներն ու պահանջները բավարարելու համար:

Հիմնախնդրի վերաբերյալ բազմաթիվ ուսումնասիրություններ ու հետազոտություններ են իրականացվել տարբեր երկրներում՝ վեր հանելով ուսումնական ծրագրերին ու դասընթացներին չմասնակցելու տարբեր պատճառները մեծահասակների շրջանում: Նման ուսումնասիրություններ են հեղինակել Ք. Սքանլեն, Ա. Լարսոնը և Մ. Միլանան, Է. Բեդարդը և Ք. Ռոբինսոնը: Իրանցի հետազոտող Մոնիր Անսարին, ի թիվս տարբեր գործոնների, մատնանշել է մեծահասակների բացասական ընկալումները սեփական կարողության վերաբերյալ և մոտիվացիայի պակասը [1, էջ 65]:

Հետազոտության նորույթը: Հետազոտության շրջանակում համալիր կերպով վերլուծվել է մեծահասակների կրթության հիմնախնդիրն Իրանում: Վեր են հանվել Իրանի մեծահասակների կրթության համակարգի դժվարություններն ու մարտահրավերները, հիմնական թերությունները, առաջադրվել լուծման ուղիներ և մեծահասակների կրթության համակարգի բարելավման միջոցներ: Հոդվածում հիմնավորվել է հետազոտության այն դրույթը, որ ուսումնառության գործընթացում նշանակալից ազդեցություն ունի մեծահասակների սեփական կարողությունների ընկալումը, իսկ դա որոշիչ դեր է խաղում մեծահասակների ուսումնառության մոտիվացիաների և ուսումնական ծրագրերին ներգրավվելու հարցում:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Մեծահասակության շրջանը մարդու կյանքի կարևոր փուլերից է՝ բազմաթիվ փոփոխություններով զուգակցված, ինչպես մարդկային կյանքի մյուս շրջափուլերը: Այդ փոփոխությունները վերաբերում են ֆիզիկական, ճանաչողական, հուզագրգացական և սոցիալական կողմերին: Այս փուլն իր հետ բերում է նոր խնդիրներ՝ անձին ստիպելով մշտապես զարգացնել ու համալրել իր տրամաբանական կարողությունները և խնդիրների լուծման մոտեցումները: Միջանձնային փոխհարաբերություններում, աշխատանքում, զավակների հետ շփման կամ ընտանեկան հարցերի կարգավորման ընթացքում մեծահասակը նոր իրավիճակների, երկմտանքների և դժվարությունների է առերեսվում, ուստի պետք է կարողանա հաղթահարել, վերլուծել ու հարմարվելու նոր ուղիներ գտնել:

Ճանաչողական (կոգնիտիվ) հարթության վրա մեծահասակը զգալի փոփոխություններ է կրում: Մարդու ճանաչողական դաշտում ներառվում են մտավոր կարողությունները, տեղեկությունների մշակումը, դրա արագությունը, ուշադրությունը, հիշողությունը, ստեղծարարությունը, խնդիրների լուծումն ու բանիմացությունը և այլն: Ճանաչողական փոփոխություններն ու զարգացումները մեծահասակության փուլում որոշ կողմերից վերընթաց աճ են ունենում, սակայն որոշ կողմերից էլ նվազում են գրանցում: Օրինակ՝ խնդիրների լուծման կարողության, «բյուրեղացած» ինտելեկտի (Crystallized intelligent), բառապաշարի, ընդհանուր գիտելիքների և բանիմացության տեսանկյունից աճ է նկատվում, սակայն «շարժուն» կամ «հեղուն» ինտելեկտի (Fluid intelligent), հիշողության և տեղեկությունների մշակման առումով նվազում է տեղի ունենում:

Մարդկային մտքի ու մտածողության վերելքի գագաթնակետը 20-30 տարեկանն է: 30 տարեկանից հետո՝ մինչև 42 տարեկանը, սովորելու և յուրացնելու կարողությունը յուրաքանչյուր տարի նվազում է 1 սոկոսով:

Քանի որ ճանաչողական (կոգնիտիվ) գործոնները ազդում են մարդկանց սովորելու կարողության վրա, հետևաբար ազդեցիկ են նաև ուսումնական ծրագրերում մեծահասակների մասնակցության, ինչպես նաև ուսման շարունակության հարցում [3, էջ 280]:

Մեծահասակների կրթության ծրագրերի հաջողության գլխավոր բաղադրիչներից մեկը մեծահասակների ուսումնառության կարողունակությունն է: Սովորելու ունակությունը տարբեր մարդկանց մոտ տարբեր է լինում՝ կախված մի շարք գործոններից, ինչպես, օրինակ, տարիքը, նախկին փորձը, անձնային հատկանիշները և այլն: Մեծահասակները սովորաբար գործողություններն առավել ուշադրությամբ են կատարում, սակայն ավելի դանդաղորեն: Չենք կարող հերքել արագության

կարևորությունը սովորելու գործընթացում: Մանուկներն ու պատանիները արագ գործողության ու արձագանքի և գիտելիքի արագ յուրացման շնորհիվ կարողանում են որոշակի ժամանակահատվածում ավելի շատ վարժություն ու կրկնողություն անել, հետևաբար ավելի շատ յուրացնել ու ամրապնդել գիտելիքը: Մինչդեռ մեծահասակները նույն նյութը սովորելու համար ավելի երկար ժամանակ են ծախսում, այդ իսկ պատճառով պետք է մեծահասակին որոշ չափով ազատ թողնել՝ իր սովորելու արագությունը և տեմպերը որոշելու համար: Մա մեծահասակների կրթության սկզբունքներից մեկն է: Նրանք պետք է աշխատանքները պլանավորեն իրենց մտավոր ու ֆիզիկական կարողությունների հիման վրա և հատկացնեն իրենց անհրաժեշտ ժամանակը:

Իհարկե, մեծահասակների կրթության հարցում կարևոր է տարբերակել սովորելու կարողությունը և որակը, մի կողմից, և մյուս կողմից՝ սովորելու արագությունը: Եթե մեծահասակի ուսումնառության գնահատման հիմքում դնենք որոշակի ժամանակահատվածում (օրինակ՝ մեկ դասաժամի ընթացքում) ձեռք բերած հաջողությունը և հաշվի չառնենք նրա կարողությունները, ապա նրա ուսումնառության գործընթացը թույլ և անբավարար կգնահատենք, սակայն եթե գնահատման չափանիշը ուսումնառության որակը լինի, այդ դեպքում բարձր կգնահատենք [3, էջ 280]:

Իրանում մեծահասակների կրթության խնդիրների վերաբերյալ մեր կողմից իրականացրած հետազոտության շրջանակում ներառել ենք ընկալման խնդիրը և սոցիալական մասնակիցներին ուղղել հետևյալ հարցը, թե իրենց կարծիքով տարբեր տարիքային խմբերում ինչպիսին է սովորելու կարողությունը:

Այս հարցին ի պատասխան՝ սոցիալական մասնակիցների 22.8 %-ը նշել է, որ սովորելու կարողունակությունը փոփոխություն չի կրում կյանքի ընթացքում, մինչդեռ հարցվածների 49.1 %-ն այն կարծիքին է, որ տարիքի բարձացմանը զուգընթաց նվազում է սովորելու ունակությունն անձի մոտ, իսկ 12.3 %-ի համոզմամբ այն անփոփոխ ու կայուն է մնում 30 տարեկանից հետո: Պատասխանողների 12.3 %-ի կարծիքով 30-50 տարեկանում աստիճանաբար բարձրանում է մարդկանց սովորելու ունակության մակարդակը:

Ինչպես նկատում ենք, հարցվածների մեծամասնության կարծիքով սովորելու ունակությունը հետզհետե նվազում է տարիքի բարձրացմանը զուգընթաց: Մեր կարծիքով մեծահասակների մոտ դասընթացներին մասնակցելու մոտիվացիայի պակասի պատճառներից են այս պատկերացումն ու ընկալումը մեծահասակների կարողունակության մասին:

Դասընթացներին ներգրավվելու համար մեծ կարևորություն ունեն մեծահասակի հետաքրքրասիրությունը, ցանկությունը և մոտիվացիան, ուստի Իրանում մեծահասակների անգրագիտության դեմ պայքարի ուղղությամբ կազմակերպվող դասընթացներին մասնակցողների և աշխատողների շրջանում իրականացրած սոցիալական մեջ ներառել ենք նաև հետևյալ հարցը՝ «Մեծահասակների գրագիտության ու գրաձանաչման ծրագրերն ինչպիսի՞ խնդիրների առջև են կանգնած Իրանում»: Հարցվածների մեծամասնությունը հիմնականում նշել է սովորելու անկարողությունից ունեցած վախի ու մտահոգության գործոնը:

Մեծահասակների մոտիվացիայի խթանման համար կարևոր է ամրացնել ստացած կրթության և մեծահասակների կյանքի ու կարիքների կապը, մեծացնել ստացած գիտելիքների կամ ձևավորված հմտությունների օգտակարությունն ու արդյունավետությունը մեծահասակների կյանքում:

Մեծահասակների համար սովորելու ամենակարևոր դրդապատճառներից մեկը արհեստի, աշխատանքի կամ մասնագիտության պահանջներն են, այսինքն՝ մեծահասակները ցանկանում են բարելավել իրենց աշխատանքային պայմանները: Եթե դասընթացները չնպաստեն աշխատանք գտնելուն, աշխատավարձի բարձրացմանը, սոցիալական ներգրավմանը և անհատական կարիքների բավարարմանը, այդ դեպքում դասընթացները շատ փոքր գրավչություն կունենան մեծահասակների համար և չեն շահագրգռի նրանց: Եթե մեծահասակները զգան ստացած գիտելիքների օգուտն իրենց կյանքում, գտնեն դրանց իրացման ձևերն ու միջոցները, ապա առավել մոտիվացված կլինեն դասընթացներին մասնակցելու համար:

Եզրակացություն: Մեծահասակների ոլորտի պատասխանատուները պետք է հաշվի առնեն տարիքային հոգեբանության դիտարկումները տարիքային տարբեր խմբերի, այդ թվում՝ մեծահասակների առանձնահատկությունների ու փոփոխությունների մասին, որպեսզի կարողանան

հաղթահարել մեծահասակների մոտ ձևավորված բացասական մոտեցումները: Տարիքի հետ զուգընթաց յուրացման և սովորելու գործընթացը կրում է որոշակի փոփոխություններ, առաջանում են սահմանափակումներ, սակայն մեծանում է անձի կենսավորված, ընդլայնվում է նրա աշխարհայացքը, նա դառնում է ավելի կազմակերպված ու նպատակային:

Անհրաժեշտ է, որ հատկապես ոլորտի պատասխանատուները և աշխատողները լիարժեք ճանաչեն մեծահասակների կրթության հատկանիշներն ու նրանց կարիքները, ըստ այդմ՝ մշակեն ուսումնական համապատասխան ծրագրեր, կիրառեն արդյունավետ մեթոդներ, որպեսզի մեծահասակների մոտ հիասթափություն կամ անվստահություն չառաջանա, սեփական ուժերի վերաբերյալ և չմարեն ուսումնառության մոտիվացիան ու ձգտումը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Հաքիմզադեհ Ռ. և ուրիշներ, Անգրաճանաչների կողմից Իրանի գրագիտության դասընթացներին չընդառաջելու պատճառների ուսումնասիրություն, Մշակութային ճարտարագիտություն, 9-րդ տարի, , 84-րդ համար, Թեհրան, 2015, էջ 65:
2. Միասի Ա., Անձի տեսություններ, հոգեբանության դպրոցներ, Թեհրանի համալսարանի հրատարակչություն, 14-րդ հրատարակություն, Թեհրան, 2011, էջ 216:
3. Վանդեր Ջանդեն Վ. Ջ., Տարիքային հոգեբանություն, թարգմանիչ՝ Գանջի Հ., «Սավալան» հրատ., 12-րդ հրատարակություն, Թեհրան, 2014, էջ 280:
4. Bandura, A. (1997). Self – efficacy: The exercise of control. New York: W. H. Freeman & Company, pp. 1-591.
5. Boudard, E. & K. Rubenson (2003). “Revisiting Major Determinants of Participation in Adult Education with a Direct Measure of Literacy Skills”. International Journal of Educational Research, 39 (3), pp. 265-281.
6. Howley, I., Adamson, D., Dyke, G., Mayfield, E., Beuth, J., & Rosé, C. P. (2012). Group composition and intelligent dialogue tutors for impacting students’ academic self-efficacy. In Intelligent Tutoring Systems. Springer Berlin Heidelberg, pp. 551-556.
7. Larson, A. & M. Milana (2006). Barriers towards Participation in Adult Education and Training. Psychology, 52(1), pp. 1-26.
8. Scanlan, C.L. (1986). Deterrents to Participation: An Adult Education Dilemma. Information Series No. 308, pp. 1-57.
9. Vasile, C., Marhan, A. M., Singer, F. M., & Stoicescu, D. (2011). Academic self-efficacy and cognitive load in students. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 12, pp.478-482.

РОЛЬ ВОСПРИЯТИЯ УМЕНИЯ ОБУЧЕНИЯ ВЗРОСЛЫХ ДЛЯ УЧАСТИЯ В УЧЕБНЫХ ПРОГРАММАХ И КУРСАХ

Камиар Хамидреза

Երևանский государственный университет, аспирант

Аннотация

Краткое введение: Одним из факторов, оказывающих большое влияние на мотивацию человека, является имеющееся восприятие относительно собственных способностей и умений, эффективности деятельности. Согласно теориям «Эффективность личности» и «Поле силы» («Психологическое динамическое поле»), взрослые, чтобы напрямую общаться с современным миром и с его огромным изменениям в нем, адаптироваться к ним, беспокоятся в связи с собственным умением и переживают чувства незащищенности и беспокойства. В таких условиях нарушаются их представления относительно собственной личности, и они теряют свою самоуверенность, а чувства незащищенности и недостойности приводят к ослаблению мотивации к обучению. К сожалению, взрослые часто имеют негативное отношение к своей способности к обучению, в то время как люди любого возраста могут учиться. Взрослые, как и другие группы людей, могут учиться, а также использовать новейшие технологии.

Целью статьи является изучение особенностей обучения взрослых, в особенности, препятствий для участия в образовательных программах, влияния восприятия взрослых относительно личностного потенциала и способности к обучению на его образовательную мотивацию и стремление.

Научная новизна исследования. В рамках исследования комплексно проанализирована проблема образования взрослых в Иране. В статье обосновано то положение исследования, что на процесс обучения существенное влияние оказывает восприятие взрослыми собственных способностей, и это играет решающую роль в вопросе мотивации обучения взрослых и вовлечения их в учебные программы.

Ключевые слова: образование взрослых, мотивация к обучению, способность к обучению, учебные программы и курсы, восприятие взрослых, теория эффективности личности, теория поля силы.

Список использованной литературы

1. Бандура, А. (1997). Самоэффективность: осуществление контроля. Нью-Йорк: У. Х. Фримен и компания, стр.1 - 591.
2. Будар Э. и К. Рубенсон (2003). “Пересмотр основных факторов, определяющих участие в образовании взрослых, с прямым измерением навыков грамотности”. Международный журнал образовательных исследований, 39 (3), стр.265-281.
3. Хаули И., Адамсон Д., Дайк Г., Мэйфилд Э., Бут Дж., & Розе, С.П. (2012). Состав группы и интеллектуальные преподаватели-диалоги для влияния на академическую самоэффективность студентов. В Интеллектуальных Системах Обучения. Спрингер Берлин Гейдельберг, стр.551-556.
4. Ларсон А. и М. Милана (2006). Препятствия на пути участия в образовании и профессиональной подготовке взрослых. Психология, 52(1), стр.1-26.
5. Сканлан К.Л. (1986). Факторы, препятствующие участию: Дилемма образования взрослых. Информационная серия № 308, стр.1-57.
6. Василе С., Мархан А.М., Сингер, Ф.М., и Стойческу, Д. (2011). Академическая самоэффективность и когнитивная нагрузка у студентов. Процедура -Социальные и поведенческие науки, 12, стр.

THE ROLE OF ADULTS' PERCEPTION ABOUT LEARNING ABILITY IN PARTICIPATE IN EDUCATIONAL PROGRAMS AND TRAINING COURSES

Hamidreza Kamiar
Yerevan State University

Summary

One of the factors that has a major effect on motivating a person is the person's perception of his abilities and capabilities or the so-called self-efficacy. According to theories of self-efficacy and the force field, adults often feel insecure and uncomfortable when they make direct contact with the world today because of dramatic changes and the possibility of not being able to adapt to them. In such a situation, their self-image is shaken and they lose their self-confidence. Insecurity and feelings of inadequacy cause them to lose their motivation and desire to learn. Unfortunately, most adults have a negative attitude towards adults' ability to learn. While human beings at any age have the ability to learn. Adults, like other human beings, have the ability to learn and use new technologies.

Purpose of the article: To study the peculiarities of adult learning, especially the barriers to participation in educational programs, the impact of adult's perception of personal potential and learning ability on educational motivation and aspiration.

The scientific novelty of the research: The study comprehensively analyzes the issue of adult education in Iran. The article substantiates the research provision that adults' perception of their own abilities has a significant impact on the learning process, and this plays a decisive role in adults' learning motivations and the involving in educational programs and training courses.

Keywords: Adult education, learning ability, learning motivation, educational programs and training courses, adults' perception, self-efficacy theory, force field theory.

References:

1. Bandura, A. (1997). Self – efficacy: The exercise of control. New York: W. H. Freeman & Company, pp. 1-591.
2. Boudard E. & K. Rubenson (2003). “Revisiting Major Determinants of Participation in Adult Education with a Direct Measure of Literacy Skills”. International Journal of Educational Research, 39 (3), pp. 265-281.
3. Howley I., Adamson D., Dyke, G., Mayfield, E., Beuth, J., & Rosé, C. P. (2012). Group composition and intelligent dialogue tutors for impacting students' academic self-efficacy. In Intelligent Tutoring Systems. Springer Berlin Heidelberg, pp. 551-556.
4. Larson A. & M. Milana (2006). Barriers towards Participation in Adult Education and Training. Psychology, 52(1), pp. 1-26.
5. Scanlan C.L. (1986). Deterrents to Participation: An Adult Education Dilemma. Information Series No. 308, pp. 1-57.
6. Vasile C., Marhan A. M., Singer, F. M., & Stoicescu, D. (2011). Academic self-efficacy and cognitive load in students. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 12, pp. 478-482.
7. Hakimzadeh R. & others, Investigating the factors affecting the illiterate adults' non-participation in conducting literacy classes. Cultural Engineering, 9th year, 84th, Tehran, 2015, p. 65.

8. Siasy Ali Akbar; Personality Theories, Schools of Psychology, University of Tehran Publishing Institute, Fourteenth Edition; Tehran, 2011, p.216.

9. Zanden V Wilfrid,J.; Developmental Psychology; Translated by Ganji H., ,12th ed., Savalan Publication, Tehran, 2018, pp.1-408, p. 280.

Материал был представлен и отправлен на рецензию: 29.10.2021

Принято к публикации 01.11..2021

Рецензент: канд пед. наук, канд.пед. наук, доцент Лусине Айрапетян

The material was submitted and sent to review:29.10.2021

Was accepted for publication: 01.11.2021

Reviewer: Assoc. Prof., Ph.D. Lusine Hayrapetyan